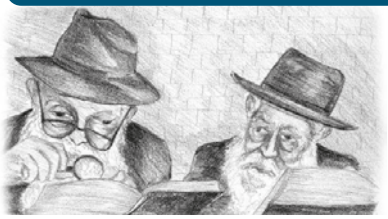
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תרומה ■ א' אדר ה'תשפ"ג ■ 22.02.2023 ■ גליון מס' 723

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

כל איש אשר ידבנו לבו
מצוות התורה נחלקות בין החובה וההתנדבות, מצד אחד המצוה...
המשך בעמ' 2

וזאת התרומה
בתחילת הפרשה ישנה רשימה של שלוש עשרה נדבות, הנצרכים...
המשך בעמ' 3

שו"ת חורף
שאלות ותשובות
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
כווללניק בן 96
מי מאיתכם לא יודע כי לפני דור אחד או שני דורות, איך שתרצו, בחורי...
המשך בעמ' 5

שביבים
- השאלה הקשה של הראב"ד
- חתן די לו בהרהור של תשובה
- מדוע אין חזרת הש"ץ בתפילת ערבית
- וכולא קמיה כלא חשיבא

המשך בעמ' 6

זריזות לעשיית מצוה
"אבני שהם ואבני מילואים" שואל רבינו אור החיים הקדוש, למה ראתה...
המשך בעמ' 8

פורים בקהילה היהודית בטוניס
ביהדות תוניסיה היו מתכוננים לחג הפורים במשך שבוע. הילדים היו...
המשך בעמ' 9

'משנכנס אדר מרבין בשמחה'

/ הרב יוסף ש. גערליצקי - שליח הרבי מליובאוויטש ורב מרכז תל-אביב

שנינו במשנה 'משנכנס אב ממעטין בשמחה'. הגמרא מוסיפה על כך את הלימוד 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה'.

רואים אנו בזה שני עניינים הופכיים:

א. מהלשון '**כשם**' משמע, שעיקר העניין הוא 'משנכנס אב ממעטין בשמחה', הנאמר בפירוש במשנה, ואילו העניין של 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', אינו אלא '**כשם**' הנלמד מ'משנכנס אב'.

ב. מצד שני, רואים אנו שבנוגע למעשה, הרי העניין של 'משנכנס אב ממעטין בשמחה' הינו מוגבל, משום שלא ממעטין בכל העניינים, כי הרי ישנם ענייני שמחה גם בחודש אב. לאידך, 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' - הרי זה ללא שום הגבלות, 'עד דלא ידע'.

לכאורה אינו מובן: הרי כל הלימוד של 'משנכנס אדר מרבין' נמשך מהלימוד של 'משנכנס אב ממעטין', כלשון הגמרא '**כשם**' - מדוע 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' בא לידי ביטוי בפועל, הרבה יותר מהלימוד ממנו הוא נמשך 'משנכנס אב ממעטין וכו'?

הביאור בזה בפשטות - מכיוון ששמחה צריכה להיות תמיד, אפילו בחודש אב, שהרי הציווי של 'עבדו את ה' בשמחה' הינו ציווי קבוע (כפי שהרמב"ם כותב בארוכה בסיום הלכות סוכה ולולב) לכן, בחודש אדר כשמוסיפים על הציווי הקבוע את העניין '**מרבין** בשמחה' - הרי זה מגיע לשמחה בלי גבול 'עד דלא ידע'. לאידך, ה'ממעטין' הוא מוגבל, כיון שגם בחודש אב צריכים להיות ענייני שמחה מסוימים מצד הציווי של 'עבדו את הוי' בשמחה'.

תורת החסידות מסבירה את פנימיות העניין:

תכלית הכוונה של בריאת העולם היא, שעם ישראל יביא לידי פועל את העניין של 'נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים' - שיהיה להקב"ה דירה כאן למטה בעולם הזה הגשמי. וכשם שאדם הדר בדירה, הוא נמצא שם כל כולו כפי שהוא ובכל עצמותו, כך הוא גם הפירוש של 'דירה בתחתונים', שהקב"ה רוצה ומתאווה להתגלות ולהאיר בעולם הזה הגשמי בכל עצמותו ומהותו יתברך.

דוד המלך כותב בתהילים 'עוז וחדוה במקומו', שבמקום בו נמצא הקב"ה ישנה שמחה. זאת אומרת שכדי לעשות לו יתברך 'דירה בתחתונים', בהכרח שיהיה שם 'עוז וחדוה', ואזי יוכל העולם להיות מקומו ודירתו של הקב"ה.

בזה יובן מדוע צריכים להיות תמיד בשמחה. אפילו בזמנים עליהם נאמר 'ממעטין' - גם אז צריכים להיות בשמחה, מכיוון ש'דירה לו יתברך' בהכרח לעשות תמיד, בכל רגע ורגע, שהרי 'זה כל האדם, ו'אני (לא) נבראתי (אלא) לשמש את קוני' אשר על כן, מוטל החיוב להיות תמיד, בכל רגע, בשמחה.

ומה שלפעמים צריכה העבודה להיות בקו של היפך השמחה - יובן גם כן על פי המבואר בעניין הסדר והאופן שצריך להיות בעשיית הדירה לו יתברך, על דרך משל מאופן עשיית דירה למלך בשר ודם: לכל לראש בהכרח לנקות את המקום מכל לכלוך וכו', ולאחר מכן מייפים אותו בכלים נאים בכדי שיהיה ראוי לדירת המלך.

כך גם בעבודה הרוחנית: תחילה בהכרח לסלק את הלכלוך וכו', שנגרם כתוצאה של 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו', שמתבצע ונפעל על ידי קו המרירות הנעשית בחודש אב, 'ממעטין בשמחה'. אך עלינו לזכור שעבודה בקו זה אינה אלא **הכנה** לדירה, ואילו את הדירה עצמה, עושים על ידי שמחה.

כמו כן יובן מה שנאמר בגמרא 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה', שמזה משמע ש'משנכנס אדר מרבין' נלמד ונמשך 'משנכנס אב ממעטין', משום שיתרון האור בא מתוך החושך דווקא. זאת אומרת שכדי לעורר ולגלות בחודש אדר את השמחה 'עד דלא ידע' - הרי זה בא מהחושך דווקא, זאת באמצעות העבודה הנעשית על ידי מרירות, ואזי השמחה שמגיעה כתוצאה ממנה, היא גדולה ביותר, בלי גבול.

וזהו הטעם שהשמחה בלי גבול היא בחודש אדר, כיון שאז השמחה באה 'מתוך החושך' ע"י ביטול גזירת המן, כנאמר במגילת אסתר 'ורבים מעמי הארץ מתיהדים'. עמי הארץ 'מתיהדים', נעשים יהודים, כופרים בעבודה זרה ומודים בכל התורה. אזי נעשה 'יתרון האור' - שמחה בריבוי ובלי גבול בכל חודש אדר כנאמר במגילת אסתר 'והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב', וליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר, כן תהיה לנו.

(נערך משיחה של כ"ק הרבי מליובאוויטש)

כל איש אשר ידבנו לבו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מצוות התורה נחלקות בין החובה וההתנדבות, מצד אחד המצוה כשמה כן היא, צו וחובה על האדם, כמו שכותב רש"י [במדבר יט א]: "חוקה, גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה". ובגמרא [כתובות פו א] מבואר שיש מצוות שכופין לעשותן כמו שמובא שם: "במה דברים אמורים (שלוקה ארבעים) במצוות לא תעשה, אבל במצוות עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו". ויש מצוות שנאמר בהן: "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". לכאורה מהמקורות הללו משמע שהסכמתו וכוונתו של האדם אינה מעכבת בקיום המצוות, שהרי הוא מקיים את המצוה אפילו בכפיה. [ואכן היו שרצו ללמוד מכאן שמצוות אינן צריכות כוונה, שהרי העושה מצוה בכפיה חסרה לו הכוונה ובכל זאת כופין אותו לעשותה. (עיין "שדי חמד" ד' עמ' 503 אות סו)]

לעומת זאת מדגיש רבנו בחיי בספרו חובות הלבבות בכמה מקומות את חשיבות ההכרה השכלית של האדם בקיום המצוות, ואת הצורך לשתף את הלב במעשה המצווה, ונציין כמה אמירות שלו: "ואם יעלה במחשבתנו שאין לבותינו חייבים לבחור בעבודת השם ולחפוץ בה יסתלק מעל אברינו חיוב המצוות שאנו חייבין בהן, מפני שאין מעשה נשלם מבלי חפץ הנפש בו". וכן "כי העיקר בחיוב העונש אינו אלא עד שיהיו הלב והגוף משתתפים במעשה, הלב בכוונתו והגוף בתנועתו". או "ואם יחלוק גילויינו על מצפוננו, לא תהיה עבודתנו לאלקינו שלימה, מפני שאינו מקבל ממנו עבודה מזויפת". אלא שעם כל החשיבות של כוונת הלב, הוא עצמו מסביר שם את הצורך בעשיית המצוות גם מתוך הערה חיצונית ואפילו בכפייה, מפני שלא כל בני האדם מסוגלים להבין בראשית דרכם תוך זמן קצר את מצוות התורה וחובותיה, ואם נמתין עד שהאדם יגיע בהכרתו להבנת המצוות בשכלו ורק אז יקיים את המצוות, יהיה האדם בכל אותה תקופה משולל מעבודת ה' ועשיית הטוב. ובמיוחד דבר זה נכון בימי נערותו של האדם בהם הוא צריך "אל חינוך והנהגה ולמנוע תאוותיו עד שיחזק וְיִכּוֹן שכלו". על כן אנו מקדימים את החינוך הכפייתי לחינוך ההכרתי, עד אשר האדם בעצמו מתוך הרגל ולימוד יעמוד בדעתו ובשכלו על הצורך בחיוב המצוות וההנהגות הטובות ואז יקיים אותן בהכרה ובהסכמה.

והנה בהקמת המשכן לא זו בלבד שאין התורה כופה על האדם להביא את תרומתו להקמת המשכן, אלא הסכמתו של האדם היא התנאי הבלעדי לקבלת התרומה, שהאדם ייתן את תרומתו מנדבת לבו. ככתוב: "מכל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". כך שתרומת המשכן היא מצווה שכל כולה היא התנדבות ברצון הלב ללא כל כפיה מבחוץ, ונשאלת השאלה מדוע במצווה הזו רוצה התורה את נדבת לבו של האדם עד כדי שלילת כל נתינה למשכן אם היא נכפתה על האדם?

להבנת הדבר הזה נקדים את הקושיא המפורסמת: מדוע נכתב כאן "ויקחו לי" ולא נאמר: "ויתנו לי" שהרי האדם התורם אינו לוקח אלא נותן? על הכתוב "ויקחו לי תרומה" דרשו במדרש [שמות רבה פר' לג ה]: "נבחר שמו של מרדכי מעושרו של המן, מה עשה אותו רשע, הוציא כל כסף וזהב שהיה לו ונתן לאחשורוש , אמר לו הקב"ה: חייך 'נבחר שם מעושר רב, מכסף ומזהב חן טוב', נבחר חנה של אסתר, שנאמר: 'ותהי אסתר נושאת חן'. כיון שבא הרשע עם הממון אמר לו המלך: 'הכסף נתון לך', אמר הקב"ה: כך אתם מוכרים שלי על שלי!? שנאמר: 'כי לי בני ישראל עבדים' וכתיב: 'לי הכסף ולי הזהב', חייך, מה שאמרת: 'הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך' כך: 'ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן'." ושואל ה"חתם סופר" [בספרו על התורה "תורת משה"] מהו הקשר במדרש בין כספו של המן לדברי הכתוב: "ויקחו לי תרומה"? ומסביר החת"ס את הקשר בין השניים על פי דברי הגמרא [ברכות לו א] שקודם שהאדם מברך נאמר: "לה' הארץ ומלואה" ולאחר הברכה נאמר: "והארץ נתן לבני אדם", והכוונה שאם האדם אינו עובד את ה' בממון שנתן לו השי"ת, אז עדיין אין הממון נקרא על שמו של האדם. ורק על ידי שימושו של האדם בממון לעבודת ה' שלתכלית זו ניתן לאדם הממון, רק אז נקרא הממון שלו. ועל כן נאמר בצדק על ממונו של המן: "אתה קונה שלי בשלי". וזהו שאומר כאן הכתוב: "ויקחו לי תרומה" שעל ידי מעשה הטוב של נתינת התרומה יקחו לעצמם דבר המיועד לי, כמו שאמרו באבות [פ"ג מ"ז]: "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר: 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'".

ולפי היסוד הזה אפשר להסביר גם מדוע התנתה התורה בנתינת התרומה לבנין המשכן את נדבת הלב יותר מכל שאר המצוות? והסיבה היא שחלקו האמיתי של האדם בתרומה אינו הכסף והזהב

שהוא נותן, שהרי הם אינם שלו אלא של הקב"ה, אלא חלקו האמתי של האדם הוא הצורה שבה הוא נותן את תרומתו, כמו שכתב החת"ס שם: "ואין לאדם חלק בנתינת התרומה אלא השמחה ורצון טוב והיינו: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' היינו כוונתו הטובה". לרעיון הזה אפשר למצוא סמך בפסוק: "אפריון עשה לו המלך שלמה... עמודיו עשה כסף רפידתו זהב... תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים" [שיר השירים ג, ט-י] שהעיקר היא האהבה הרצופה. ועל פי זה אפשר להסביר גם את המשך הכתוב: "תקחו את תרומתי" ולכאורה היה צריך להיות כתוב: "תקחו את תרומתו" של התורם, אלא שהתרומה הנלקחת היא של הקב"ה. לכאורה היתה התורה צריכה לצוות על הקמת המשכן מיד אחר מתן תורה, משכן שבו יניחו את לוחות הברית ושאר תשמישי העבודה והקדושה של עם ישראל, ואם כך למה נכתבה פרשת תרומה רק לאחר פרשת משפטים ולא לפניה? מזה אפשר ללמוד שהמשכן אינו יכול להיבנות, וקל וחומר שהשכינה לא תוכל לשרות בו, אלא רק בציבור שהמשפט והצדק הם התשתית החברתית שלו. על כן עוד קודם בנין המשכן יש להסדיר את כללי המשפט, לשפר את יחסי האדם לחברו, לתקן את העוולות החברתיות, והממון שממנו יבנה המשכן יהיה כולו מן המותר ולא מן האסור. ורק אז בנתונים אלו אפשר שתשכון השכינה בבית שנבנה לשמה. וכך כתב הראי"ה קוק בספרו אורות הקודש [ח"ג עמ' ר'] לגבי בנין בית המקדש בימינו, וכך כתב שם: "אי אפשר לצייר תכונה שלימה של עושר הדמיון כשהבערות שולטת והרשעה המעשית מתגברת. רק בהתרוממות רוחנית ומעשית חשובה אפשר להשיב את בנין בית המקדש.

וזאת התרומה

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בתחילת הפרשה ישנה רשימה של שלוש עשרה נדבות, הנצרכים להקמת ועבודת המשכן[1]. כשהחלוקה היא בהדרגה - כפי היקר והפאר שיש בהם. החלק הראשון הינו - זהב, כסף ונחושת. שהם שלוש מתכות יקרות, כשאף הפחות שבאדם יודע להעריך את ערכם, כדבר יקר.

אח"כ ישנם הבדים - מהיקר שבהם ועד לפחות. שהנם התכלת והארגמן, דרך תולעת השני והשש. יחד עם מרקחות השמן והבשמים - מהשמן למאור, דרך השמן שבא למשיחת המשכן ובשמים הבאים להקטרת הקטורת. שאף בשני סוגי הנדבה האלו, יכול גם האדם הפשוט להבין ולדעת את יקרת הדברים.

ולבסוף באה רשימת אבני החן, שערכם לא ידוע כי אם לאנשים אמידים היכולים לעמוד על ערכם ושווים. וכך הם אבני המילואים שבאו בידי כל נשיא שבט בישראל[2], יחד עם אבני השוהם הנמצאים בכתפות האפוד[3].

ולמעשה ישנה הדרגה נוספת בחלוקה הזו, בעניין עשיית הדברים ונתינת הערך בהם.

שכן עצם הזהב, הכסף ונחושת - שווים הם בפני עצמם ואף ללא זיקוק או יצירת כלי. וכאשר הצורף רוקע ומסגסג את המתכת, ערכה עולה כפי התוצר הסופי.

הדרגה הבאה נמצאת בעשיית הבדים השונים, הן אלו הבאים מהחי והן אלו הגדלים בארץ. שכן כאשר הצמר נמצא על הכבש והפשתן גדל בארץ - אין משמעות לדבר. ורק לאחר ניתוקם ממקור גידולם, ניקיונם וניפוצם - מקבלים הם את ערכם הראשוני, שעולה ככל שעושי המלאכה מייצרים מהם בדים ובגדים.

וכעת באה המדרגה הבאה, בדרך יצירת השמן והבשמים. שעל מנת לייצרם ולהביאם לידי ערך כל שהוא, יש צורך בעשייה כפולה. ראשית יש לנתקם ממקור גידולם על העץ או השיח, אך אין להם עדיין שום ערך ממשי. אלא רק לאחר שהם נכתשים ונידוכים במדוכה - מתחילים הם לקבל ערך ראשוני של שמן ובושם. ובשלב הבא שבעשייתם - הם עולים ומתעלים לשמן זך וכתית, או למרקחת בשמים משובחת שאין אדם יכול לעמוד בפני ריחה.

ולבסוף באים האבנים היקרות, שאין מקומם מצוי ויש לטרוח רבות להוציאם ממעבה האדמה. ואף לאחר הוצאתם יש ללטשם ולהסיר מהם את השיגים, עד אשר הם מקבלים סוף כל סוף את ערכם.

את זאת יכול להכיר ולעשות רק מי שבקיא במלאכה מאוד, ויודע את עניין כל אבן ואבן. וכך הם הדברים גם במרקחת הבשמים, הנודעת רק למי שמכיר עניינם.

ועל כן התורה מבקשת מכל חלקי העם - מהפחותים ועד לנשיאים, שיביאו את נדבתם. איש איש כפי ערכו והבנתו. ורק שילוב הכוחות בעם, יחד עם נדבות הלב - מכשירים את עניין והקמת המשכן. ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - בתוך כל אחד ואחד.

ובכדי שלא נדמה בנפשנו שערך הנדבה תלוי ביקרתה, מדגישה התורה שיש לעשות תחילה את הארון - בו יהיו לבסוף הלוחות ושברי הלוחות. ואף כל מידות הארון - חצויות[4], בכדי להדגיש לנו שרק שיתוף הכוחות כולם מביא לכלל ברכה. ועל כן הארון נעשה מהעץ הפשוט, והוא עיקר הכלי. אך יחד עם ציפוי עליון ותחתון מזהב[5], בכדי לתת לו את הכבוד והיקר הראויים.

ועל כן זכה כלי זה יותר משאר כלי המשכן והמקדש, שנעשה נס תמידי בעינינו - כש'מקום הארון אינו מן המידה'. ואין הוא תופש מקום אחר, בבית קודש הקודשים[6]. וכך גם נדרש מכל אדם בישראל - שאמנם יכנס אל הקודש פנימה, אך אל ידמה בנפשו לדחוק את מקום חברו חלילה. אלא כל אחד יעמוד במקומו, יחד עם הנמצא עמו. ובזה תושלם עיקר כוונת השראת השכינה בישראל - כשמבין שני הכרובים שעל הארון, יוצא הקול ומצווה את

משה וישראל[7].

והכרובים פורשים כנפיהם - כמקבלים כל אחד מישראל לבוא ולחסות בצילם. ומביטים איש אל אחיו - כדרך לביטוי החיבה, שבין ישראל לאביהם שבשמים[8].

1 - י"ג דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם - רש"י שמות כה, ב
2 - אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וגו' - שם לה, כז
3 - **לאפד ולחשן** אבני השהם לאפוד ואבני המלואים לחשן - שם כה, ז
4 - ועשו ארון עצי שטים אמתים **וחצי** ארכו ואמה **וחצי** רחבו ואמה **וחצי** קמתו - שמות כה, י
5 - **מַבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ** שלש ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ, וארבעה כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ (יומא עב, ב), וְחִפָּה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ (תנחומא ויקהל ז; שקלים טז:) - רש"י שם, יא
6 - **אינו מן המדה** אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום כדקתני יש לו עשר אמות לכל רוח באמצע בית קדש הקדשים היה יושב ויש ריוח בינו לבין הכתלים עשר אמות לכל צד וכל הבית אינו אלא כ' על כ' נמצא שאינו ממעט כלום - רש"י מגילה, י:
7 - **ודברתי אתך מעל הכפרת** ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א, א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז, פט) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד - רש"י שמות כה, כב
8 - **כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום** הם הופכים פניהם זה לזה, דוגמת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה סימן שהקב"ה אוהב את ישראל. ומתחלה כך נעשו פנים אל פנים כדי שתשרה שכינה בישראל, וישראל יעשו רצונו של מקום - רשב"ם בבא בתרא, צט.

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלות ותשובות

שאלה: סיימתי לאכול את הבשר בסעודת שבת בבוקר בשעה 12:00, אולם ברכת המזון בירכתי רק בשעה 13:00, האם אני סופר שש שעות מסוף זמן אכילת הבשר או מזמן סיום הסעודה?

תשובה: נחלקו בדבר זה הערוך השולחן והדגול מרבבה, שלדעת ערוך השולחן יש להמתין מזמן סיום הסעודה (ברכת המזון), ואילו הדגול מרבבה נקט שניתן להמתין כבר מעת סיום אכילת הבשר.

ולהלכה פסק בספר קיצור שולחן ערוך של הרב אהרן פפויפר זצ"ל כדגול מרבבה שניתן להקל ולהמתין את זמן ההמתנה הנהוג כבר מזמן סיום אכילת הבשר.

***

שאלה: האם מותר להכין לימונדה בשבת? לסחוט לימון ולהוסיף סוכר ומים.

תשובה: השולחן ערוך פסק שמותר לסחוט לימונים בשבת, בשונה מסחיטת שאר פירות שאסור לסוחטם בשבת משום מלאכת 'מפרק' (בזיתים וענבים זהו מלאכה דאורייתא ובשאר פירות זהו איסור מדברי חכמים).

ומרן הבית היוסף כתב שני הסברים מדוע שונה פרי הלימון משאר הפירות:

א: את מיץ הלימון אי אפשר לשתות כמות שהוא אלא רק בתוספת סוכר ומים, בשונה משאר הפירות שראויים לשתייה בפני עצמם, ולכן אין על מיץ הלימון שם משקה.

ב: את שאר הפירות רגילים לסחוט לתוך כוס ריקה, ואילו את פרי הלימון רגילים לסחוט לתוך המים.

והנה בימינו היום רגילים לסחוט את פרי הלימון לתוך חביות ריקות, ואותם משווקים לאלפים ולרבבות, ולכן כתב המשנה ברורה שכבר אין היתר לסחוט לימונים בזמננו היום, שהרי הטעם השני הנ"ל כבר לא שייך, והרוצה להכין לימונדה, יניח קודם את הסוכר בתחתית הכוס ואז יסחוט את הלימון על הסוכר (בכמות כזו שמיץ הלימון נבלע בתוך הסוכר ולא צף מעליו) והרי זה כסחיטת לימון לתוך סלט שמותרת (כי משקה הבא לאוכל נחשב כמו אוכל וממילא אין כאן מלאכת מפרק שהגדרתה לפרק את המשקה ממקום גידולו) ואחר כך יוסיף את המים, וכן פסק הבן איש חי.

החזון איש חלק על המשנה ברורה ונקט שאין היתר לסחוט לימון לתוך סוכר כאשר אחר כך דעתך שהסוכר הזה ייהפך להיות משקה, שמאחר ודעתו לערב סוכר זה בתוך המשקה הרי שמתחילה חל על המיץ שם משקה.

הרב עובדיה יוסף זצ"ל כתב להתיר לסחוט לימונים באופן רגיל בשבת (כלומר גם לתוך כוס ריקה, אבל ביד לא בעזרת מסחטה) מאחר ועיקר ההלכה הוא כמו ההסבר הראשון של הבית יוסף, שכל מיץ שאי אפשר לשתות אותו בלא לערב אותו עם מים וסכר אינו נחשב 'משקה' ולכן סתם השולחן ערוך שמותר לסחוט לימנים בשבת ולא חילק כלום.

ואם כן להלכה מצאנו ג' שיטות באופן הכנת לימונדה בשבת:

שיטת המשנה ברורה והבן איש חי: יש לסחוט את הלימון על סוכר ואז להוסיף מים (ראשי תיבות ס(ו)ל"ם - סוכר, לימון, מים).

שיטת החזון איש: אין אפשרות לסחוט לימון בשבת כאשר כוונתו להכין לימונדה, ולכן ניתן להכין לימונדה בשבת רק עם מיץ לימון סחוט מערב שבת.

שיטת הרב עובדיה יוסף זצ"ל: ניתן לסחוט לימון ביד לתוך כוס ריקה ולאחר מכן להוסיף סוכר ומים ולערבב.

סיפור לשבת

כויללניק בן 90

מסיפורי הגה"צ המגיד רבי יעקב גלינסקי זצוק"ל

מי מאיתכם לא יודע כי לפני דור אחד או שני דורות, איך שתרצו, בחורי ישיבות בעיירות פולין וליטא סעדו את סעודותיהם על שולחן בעלי הבתים שבעיירה. תושבי העיר היו לוקחים ל"ימים" את תלמידי הישיבה. הם לא אכלו שם שלוש פעמים ביום, אבל פעם אחת ביום בעל הבית ודאי היה נותן את "הטאג" (הארוחה היומית). רבי מאיר שפירא זצ"ל, מלבד כל מטרותיו בצורת בנין הישיבה בלובלין, היה לו עיקרון נוסף ושאיפה – למנוע מהתלמידים את הטלטול הזה מבית לבית, לפעמים בביזיון לעג וקלס. שלא יצטרכו לאכול "ימים" בעיירה לובלין. על ה"ימים" הללו יצאה פעם אימרה של החפץ חיים, מעין הלצה. ישראל, רבי הקדוש בברנוביץ, הישיבה של המשגיח לובטשאנסקי, סיפר לי, כי היתה לו זכות להתגורר בעיירת איישישוק, באותן שנים בהן שהה החפץ חיים בעיירה חודשים ארוכים ברציפות, בעוסקו בלימוד תורה בפרישות (עיירה זו היתה סמוכה לראדין). הוא שקד אז על תלמודו ביגיעה נוראה ואף טבל את קולמוסו בכתיבת חיבוריו. הוא חי כבחור ישיבה לכל דבר, וכמו בחורי הישיבה, אכל גם הוא "ימים" בין תושבים – בעלי בתים מבני המקום. יום אחד שמעתי כיצד אחד מאנשי העיירה סנט בו באברך - החפץ חיים, ואמר לו בנימה של זלזול: "יונגרמנצ'יק – אברך, הרי אתה כבר מחבר של ספרים מפורסמים, ספר חפץ חיים חיברת, ומדוע הינך צריך לאכול "ימים" על שולחן אחרים? וכי אינך יכול להתפרנס בעצמך, אינך יכול לעבוד כמה שעות ביום ולהרוויח את לחמך בזכות ולא בחסד?!". החפץ חיים הגביה את עיניו והשיב לו במתק לשון בחיוך: ר' יהודי, הלא זה פסוק מפורש "מי האיש ה'חפץ חיים' אוהב 'ימים'..." אמר ושב לתלמודו.

הנה סיפור אחר על לימוד תורה בעיירות, סיפור ששמעתי כאשר אני הקטן למדתי תורה באחת מהעיירות הפזורות ברחבי פולניה, היה זה ממש בצעירותי עוד לפני שלמדתי בישיבת נובהרדוק בביאליסטוק לפני שנים רבות. אתם יודעים שאני לא צעיר, אבל לא אספר לכם את מספר ימי שנות חיי, ומה נפקא מינה לכם בכל זה... בבית המדרש נראתה תמיד דמותו של זקן מופלג מעל גיל תשעים שלמד כל הזמן תורה בהתמדה עצומה. הוא היה שקוע כל כך ודבוק בלימוד התורה עד שגם את סעודתו היה אוכל ליד הגמרא, הוא נרדם על הגמרא ומיד כשניעור המשיך ללמוד. כך כל שעות היממה. ביום שישי היו מגיעים כל נכדיו ללוותו לבית מילדיו. במוצאי שבת היה שב לבית המדרש ולומד עד שבת הבאה.

באותו בית מדרש לא היו ספרים רבים, לכן רוב הזמן למד מתוך גמרא גדולה וזכוכית מגדלת, בנעימות ולפעמים אפילו בניגון יפה בקול צרוד מזקנה. הבחורים קנאו בו. רכשנו קנאה להתמדתו הנדירה מתוך תשישות בימי הזיקנה. היינו אוהבים להביט עליו. מטבע הדברים כנערים צעירים, הסתקרנו לדעת איך זכה למתיקות כזאת בלימוד גמרא רש"י ותוס'. יום אחד העזנו לגשת אליו. היה זה בשעה שהלך ממקומו לכיור המים ליד פתח בית המדרש - ליטול ידיו לפת שחרית. אחד הבחורים שאל אותו מהיכן רכש את התמדה וממתי - מאיזה גיל כבר יושב ולומד כך? הוא לא כעס עלינו חלילה. הוא נטל ידיו, בירך ופסע לשולחנו, בירך 'המוציא', אכל כזית, ואז הגביה את עיניו ואמר בחמימות (באידיש): "אני אספר לכם משהו, אולי גם לכם תהיה תועלת מהסיפור, תקראו לכל הבחורים ואספר". כמה בחורים כבר היינו שם בישיבה - עשרים בחורים, אולי עשרים וחמשה. קראנו לכולם. הוא קרב את עיניו לדף השולחן כיון שלא ראה טוב, ניקה את מעט הפירורים שהתפזרו על השולחן. שתק. הנערים הצטופפו סביבו, אני עמדתי מאחוריו. הוא החל בדיבורו: אני תלמיד ישיבת וואלאז'ין בה למדתי בצעירותי. קיבלו אותי לישיבה באותם ימים טובים של פריחת הישיבה. הייתי בחור כשרוני, אבל לא היה לי חשק ללמוד. הייתי גם כן חביב לליבו של ראש הישיבה ה"בית הלוי", שמפעם לפעם לחש באוזני על חשיבות לימוד תורה והתמדתה, אך דבריו נפלו על אוזניים ערלות. אט אט נהייתי מבטלני הישיבה. אתם יודעים כי ימי הבחרות הם הימים הטובים ביותר לקניין התורה, שם היצר הרע עובד הכי קשה. ערב אחד ראה ראש הישיבה ה"בית הלוי" איך אני מפסיק מלימודי ופונה לדברים בטלים - מפריע לשני בחורים אחרים העוסקים בתורה. הוא פנה אלי ובקולו היתה נימת תחנונים, וכה היו דבריו: "וועלוולע וועלוולע, האם אתה יודע כי חז"ל אמרו 'כל היושב ושונה שכינה שונה כנגדו, אפילו יחיד הלומד שכינה כנגדו, ואם הוא מפסיק ללמוד, כביכול הקב"ה מפסיק, בגללו. וועלוולע וועלוולע, ו"שניים הלומדים שכינה שרויה ביניהם" כך כתוב במסכת אבות, וועלוולע, האם אתה מעונין לסלק את השכינה מוולאז'ין?!" הגביה את קולו בכאב מנהמת ליבו. קול גדול. זעקה פתאומית זו שהסתערה חוצה מעמקי לבו הטהור של מורי ורבי, נגעה בנקודה פנימית בתוכי. כל הלילה התהפכתי על משכבי. הזעקה נשפה בעורפי בחוזקה. עד שגמלה בליבי החלטה, זהו זה, אני אהיה משרה

המשך בעמוד הבא...

השכינה של וואלוז'ין. מהיום אינני רוצה שהקב"ה לא ילמד בגללי, להיפך אני רוצה שהקב"ה ילמד איתי יחד, "שכינה שונה כנגדו", ומאז... ועד היום... בתחילה היה קשה.מאד. אבל לאחר תקופה של עמל קיבלתי כזו מתיקות התורה! עד שאינני מסוגל לעזוב את הגמרא". זה הסיפור ששמעתי לפני כשבעים שנה מהזקן.

שביבים / שאול שיף

השאלה הקשה של הראב"ד

שח הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א:

סיפר לי כבוד אדוני אבי מורי ורבי זצ"ל מעשה נפלא, שהוא בעצמו היה נוכח בשעת מעשה:

בימי בחרותו עלה פעם עם קבוצה נבחרת של בחורים תלמידי חכמים מחבריו אל ביתו של מרן הראב"ד, הגאון הצדיק רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל - בעל מחבר ספר "לפלגות ראובן", כדי להבחן בפניו על מסכתות בבא מציעא, גטין, קדושין, גפ"ת, ג'מרא, פ'שט (רש"י), תוספות, ישר והפוך.

הבחורים הללו התייצבו למבחן הקשה לאחר שינון וחזרה פעמים רבות; חודשים שלמים בטרם המבחן הם הדירו שינה מעיניהם עד שהיה תלמודם שנון ושגור בפיהם, כהגדרת רבותינו ז"ל (קידושין ל, א) "ושננתם" (דברים ו', ז'), שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאל לך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמר לו מיד.

ברם, בחור אחד בקבוצה היה מהחלשים בישיבה, שנטפל לאותה חבורה נבחרת של העילויים בעצה מתוחכמת של רבותיו, כדי לרוממו ולעודדו ולתת לו את התחושה שאף הוא נמנה עם המצוינים המתייצבים למבחן המיוחד אצל הרב, על אף שרמת ידיעותיו ושליטתו בחומר הנלמד היו חלשות ביותר, בלשון המעטה. אמנם חומש רש"י ידע הבחור טוב מאוד. הגאון קיבל על כך עדכון מבעוד מועד מפי ר"מ הישיבה, והיה מוכן לכך שאת בחור פלוני צריך לבחון בצורה שונה.

משנכנסה הקבוצה קיבלם הרב בסבר פנים יפות, והחל בוחן אותם במסכתות לימודיהם לאורך ולרוחב בשנינות ובחריפות, והיה שבע רצון מרמת ידיעותיהם ובקיאותם המופלגת בכל מכמני הסוגיות היטב.

בהגיעו אל אותו בחור, התייחס אליו בטבעיות בדיוק כמו לשאר הבחורים, אבל בחוכמתו הגדולה המציא עצה על אתר: לבחנו בשאלה קלה, שהציגה כחמורה וכקשה.

היה זה במסכת בבא מציעא פרק המפקיד, בסוגיית הגמרא (דף ל"ט ע"א) הדנה בפירוש הפסוק שבפרשת משפטים (כג, יא) "וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ".

שתי התיבות הללו, "תשמטנה ונטשתה" - פנה הרב בשאלתו לאותו בחור - "הנן נדירות בש"ס. רק שלוש פעמים כתוב זאת בש"ס (סוכה דף מ"ד ע"ב, מו"ק דף ג' ע"א, ב"מ דף ל"ט ע"א), אולי תוכל בחוכמתך ובמיטב ידיעתך, לפרש לי אותן?"

הייתה זו לכאורה שאלה קלה, אבל הנימה והצורה בה הציג הרב את השאלה הקשה הזו, על המלים הנדירות בלשון הש"ס - עשו רושם של שאלה רבת חשיבות. הבחור, שהיה נתון כל העת במתח אדיר לנוכח בקיאותם המופלאה של חבריו לספסל הלימודים ותשובותיהם הקולעות, שמח מאד לשמוע את השאלה שנבחרה עבורו, בדיוק פסוק מחומש, שהוא יודע היטב.

פניו אורו, הוא נעמד על מקומו, והסביר היטב את כוונת הכתוב "תשמטנה ונטשתה", כפי שרש"י בחומש מסביר ב' פירושים: "תשמטנה" - מעבודה, "ונטשתה" - מאכילה, אחר זמן הביעור. דבר אחר: "תשמטנה" - מעבודה גמורה כגון חרישה וזריעה, "ונטשתה" - מלזבל ומלקשקש (עכ"ל רש"י בחומש).

כששמע הרב את תשובתו הבהירה של הבחור, הראה לו פנים שמחות מאד. "זייער גוט" (טוב מאד), אמר בחיבה גלויה ושופעת, "זה מוכיח שיודע אתה מצויין, משום שאלו הן מלים נדירות מאד, שלא מופיעות הרבה, ואם הוכחת ידיעתך באלו המלים, בוודאי יודע אתה היטב גם את השאר".

כשהסתיים המבחן הארוך וניגשו הבחורים לקבל את תעודותיהם מידי הרב, כתב לו הרב לאותו בחור תעודה יפה ומעודדת, וכך שמח לבו בהרגשה מרוממת ביותר, שהנה יצא מהמבחן הגדול אצל הראב"ד כשווה בין כולם, והוכיח לעצמו שגם הוא הצליח, גם הוא עבר את המבחן, ממש כמו כולם.

מעמד המבחן הגדול הזה נחרט עמוק בליבו, ונסך בו עידוד רב. כבר כמה שנים שהוא התהלך במין "ייאוש" פנימי, רחמנא ליצלן. תדמיתו בעיני עצמו היתה שלילית וירודה, כמי שאף פעם לא יוכל להצליח. בסתרי לבו אפילו תכנן לעזוב את הלמודים בקרוב. ברם, בעקבות אותו מעמד, לאחר שנוכח לדעת שגם הוא יכול ויודע כמו כולם - שינה את תוכניותיו, וניגש אל הלימודים ביגיעה יתירה ועמל קשה, מתוך תקוה איתנה להתעלות בלימודיו.

בסופו של דבר, בעקבות החיזוק העצום שקיבל אותו בחור בבית הרב, וסיפוקו מה'תעודה' המפוארת שנתלתה במסגרת הדורה בסלון ביתו - השקיע עצמו כל כולו בתורה הקדושה, עד שברבות הימים נהפך לתלמיד חכם גדול.

(ע"פ טיב המעשיות, הובא בגיליון 'דרישה וחקירה')

חתן די לו בהרהור של תשובה

פעם גער רב נכבד באברך צעיר חסיד קאצק, כיון שהיה נראה לו שעשה דבר מה שלא כדין. נענה לו אותו אברך, לו יהי כדבריכם, אזי עברתי על עשה דרבנן, אך 'המלבין פני חברו' עובר על איסור דאורייתא. נענה לו אותו רב, צדקת, אני חוזר בתשובה. התפלא הצעיר ושאל, בשנייה אחת חוזרים בתשובה? הסביר לו אותו הרב, אכן כך. הלא שנינו בגמרא (קדושין מט:) 'המקדש על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו'.

כשבא הצעיר לקאצק גילה במקרה את שיחתו לרבו הקדוש. אמר לו הרה"ק השרף רבי מנחם מענדל זיע"א, היה לך להשיבו אין הנידון דומה לראיה. המקדש את האישה הרי הוא חתן היוצא מחופתו ואז מוחלים לו כל עונותיו, ודי לו בהרהור של תשובה, לא כן סתם אדם הזקוק לתשובה של ממש.

מדוע אין חזרת הש"ץ בתפילת ערבית

מעשה ופעם הגיע רבי הירש מפרצובה לקאצק בערב ראש השנה ומיד נקרא לחדרו של הרה"ק השרף הגדול מקאצק זיע"א שפנה אליו ואמר: הירש, יש לי שלוש קושיות: א. מדוע לא תקנו חזרת הש"ץ בתפילת מעריב. ב. בערב יום כפור בתפילת המנחה אומרים וידוי בתפילת הלחש, ואילו בעת חזרת הש"ץ אין וידוי. ג. בתפילת הלחש ביום כפור תקנו את אמירת הוידוי בסוף התפילה, ואילו בחזרת הש"ץ תקנו לומר את הוידוי באמצע התפלה, מה טעם ושינו כאן.

עמד רבי הירש ושתק. ואילו הרה"ק המשיך: בשלהי מסכת ראש השנה (לג:) שנינו: רבן גמליאל אומר, שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן, ובגמרא (לה.), אמר רב אחא בר עוירא אמר רבי שמעון חסידא, פוטר היה רבן גמליאל אפילו עם שבשדות. ושוב קשה לי, מה פירוש 'עם שבשדות', הלא בימים נוראים בא אפילו המוכסן הנידח ביותר לתפילות.

רבי הירש עמד ושתק, והרה"ק המשיך ואמר: אני חושב כי 'עם שבשדות' מתכוונים למתים המוטלים בשדות, וכך אפשר לתרץ הכול. הקושיה הראשונה: מדוע לא תקנו חזרת הש"ץ בתפלת מעריב שוב אינה קושיא, תפילת ערבית הלא היא רשות, ואין דבר שברשות אצל מתים. הקושיה השניה: מדוע אין וידוי בעת חזרת הש"ץ בתפלת מנחה בערב יום כפור, גם היא אינה קושיא, כי הלא תקנו וידוי בתפלת מנחה בערב יום כפור, משום שאמרו כי אולי יחנק האדם בעת הסעודה המפסקת והמתים אינם אוכלים ואין אצלם חשש זה. הקושיא השלישית: מדוע קבעו את הוידוי בתפלת הלחש בסוף התפילה ואילו בחזרת הש"ץ באמצע התפילה, גם היא אינה שוב קושיא, כי מה טעם קבעו את הוידוי בסוף תפלת הלחש, שמא פגם בתפילה עצמה ואילו המתים לא יפגמו בתפלה. וסיים הרה"ק: הירש, אתה מאריך בניגונים עד שהציבור שוכח להגיד 'ברוך הוא וברוך שמו' וגורם רעות למתים.

(ספיר ויהלום פר' ויצא תש"פ - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

וכולא קמיה כלא חשיבא

מעשה פלא נורא התרחש עם הגה"צ רבי דניאל פריש זצוק"ל מח"ס 'מתוק מדבש' על הזוה"ק, שהביא לקידוש שמו ית' לעיני עמי הארץ. היה זה כאשר ייסוריו מדלקת הפרקים גברו מאוד, ובעצת כ"ק אדמו"ר הגה"ק מטהאש זיע"א, יצא לדרוש ברופאים, בתקווה להעלות ארוכה למדוויו. את ראשית דרכו עשה אל לונדון הבירה בה ישב באותו זמן רופא בעל שם עולמי. מהר מאוד נוכח שאין לו לרופא האנגלי להציע כל חדש והוא החל אורז את חפציו. בעודו מתכנן את המשך דרכו, השיג אותו מכתב של אחד מאנשיו המספר בהתרגשות אודות רופא מסתורי המתגורר בעיירה נידחת, לא הרחק ממנילה, בירת הפיליפינים, ובידו תרופה למחלה חשוכת המרפא. היה בו במכתב זה משום לעג לרש, אחר שידם של הרופאים המהוללים קצרה מלהושיע. אמנם היהודי התעקש, ולאחר שדבריו נבדקו ביסודיות, התחוור כי יש בהם ממש. קיים מספר לא מבוטל של חולים שנסעו למנליה כשהם רתוקים למיטתם וחזרו בריאים. אחר התייעצות עם ידידיו גדולי ישראל, שם רבי דניאל פעמיו למנילה, מלווה בבנו החשוב ובעל הייסורים רבי צבי אריה. יחד עם התקווה החדשה, מלא ליבו חשש. מי יודע מה טיבם של הרופאים המסתוריים בפיליפינים?

אחרי שהסתדר בבית האכסניא שהוכן לו על ידי עסקן מקומי, החל רבי דניאל לברר אודות מקומה של העיירה הנידחת המדוברת. התברר כי היא שוכנת במרחק ארבע שעות נסיעה ממנילה הבירה, בלב סביבה נחשלת ותמהונית, שילידיה בקושי ראו מכונית. ההגעה אל הרופא כרוכה איפוא בתלאות לא מועטות, אך אם כבר הגיע עד לכאן, לא יסוג עכשיו. כעבור שעת נסיעה מבית המלון שבבירה, החלו להיעלם בהדרגה בניניו הגבוהים של הכרך ועמק כפרי ישן ועזוב הלך ונפרש לכל מלוא העין. אלפי בתים מטים לנפול, מקורים באלומות קש צהובים מיושן וטובלים בשפע פסולת אנושית. כעבור ארבע שעות, הגיע בבת אחת כביש האספלט אל קיצו, ושביל חצץ שופע מהמורות תפס את מקומו. רבי דניאל ירד מהרכב והחל מדדה בקושי, כשהוא נתמך בידי בנו, בואכה הכפר הקטן שבמורד. ישישים מזוקנים וחובשי טורבנים, הביטו עליהם בפליאה מפתחי הבקתות. נחילי ילדים לבושי סחבות נהרו לעברם מהחצרות והציעו סלי נצרים למכירה תמורת גרושים. קשה היה למצוא את הדרך בהמולה הכפרית. בשיחה טלפונית שקיים ר' צבי אריה מהמקום עם איש הקשר שלהם, נמסר להם כי ביתו של הרופא צריך להימצא לקראת סוף הרחוב הראשי, מאחורי חנות קטנה לממכר מטאטים.

***

אותות ומופתים נקשרו בשמו של הרופא הנוכחי. חולי דלקות פרקים רבים שהגיעו למרפאתו כשהם מובלים על כיסא גלגלים, שבו כעבור זמן להודות לו, צועדים על רגליהם ובריאים כאחד האדם. מיטב עסקני הרפואה נמנו וגמרו אודותיו כי 'אתמחי גברא ואתמחי קמיע'.

כבר בכניסה אל הבית, החל ליבו של רבי דניאל להלום מפחד. הילת המסתורין שריחפה בחלל, לא מצאה חן בעיניו כלל. מי יודע אם לא נקלע למאורה של כישוף?

אדם בעל פנים מלומדות יצא מחדרו של הרופא ורבי דניאל ניגש אליו בבקשו לדלות מפיו פרטים אודות שיטת הטיפול. עיניו של האיש נדלקו. "הרופא מומחה בהמשכת כוחות רוחניים המתקנים

את 'ההילה הרוחנית האופפת את הגוף', ובכך הוא פותר את 'שורש הבעיה' שממנה נמשכת המחלה"...

רבי דניאל הקשיב והתחלחל. עשרות שנות מלחמתו עם יצר הרע פרצו החוצה. הוא לא יניח לטומאה דריסת רגל בגופו ובנפשו, ויהי מה! ברגע הראשון חשב להשמיע קול זעקה ומרה ולברוח כל עוד נשמתו בו. אך במחשבה שנייה אמר לעצמו: הלא הרבש"ע הוא אחד יחיד ומיוחד ובעל הכוחות כולם, ובלעדיו אין שום כוח בעולם! אין ספק כי בעודי מוסר את נפשי במחשבה על ייחוד שמו יתברך, אין שום כוח טומאה בעולם יכול לשלוט ביו! ומתוך מחשבות נוקבות אלו צעד בעוז לעבר חדרו של הרופא.

כשנפתחה הדלת נעץ ברופא התימהוני את עיניו הרושפות והתיישב ללא אומר ודברים על הכיסא. הגיגיו הסוערים הטילו אימתה ופחד על סביבותיו. הרופא נרתע לרגע והביט בו בעיניים קמות. לאחר מכן התקרב והחל לאפוף את ראשו בתנועות ידיו. עיניו נעצמו בריכוז גבוה ומצחו נחרש תלמים, ידיו נעו מעלה ומטה כמו כנפיים ומפיו בקעו מלמולים. מחשבותיו הקדושות של רבי דניאל סערו וגופו הכחוש רטט מפחד. אפילו על מלוויו שניצבו הרחק, נפלה חרדת אלוקים. אין עוד מלבדו!!! כולא קמיה כלא חשיבא!!! הקדושה נכנסת לחור הפתן ותוקעת סכין בקודקדו. אין טומאה ואין כישוף, הכול הבל הבלים! אין עוד מלבדו יתברך וכל הכוחות כולם בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא!...

וכך תיאר רבי דניאל לימים את הרגעים: "ואני ציירתי לפני עיני, בבחינת "שוויתי ה' לנגדי תמיד", וחזרתי הרבה פעמים "אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו, "מלא כל הארץ כבודו", "לית אתר פנוי מיניה" והוא "ממלא כל עלמין ולעילא מכל עלמין ותחת כל עלמין" והוא מחיה ומהוה כל העולמות וכל הברואים והנמצאים בהם בשפעו הקדוש והטהור, ואלמלי יצויר העדר שפעו רגע חלילה, היו הכול בטלים ומבטלים, ואמרתי כמה פעמים מש"כ "ואתה מחיה את כולם"...

פתאום החלו עיניו של הרופא לפלבל והוא החוויר כסיד. עוזרו שניצב לא הרחק בהה בו בפחד ודאגה גם יחד. לרגע עצר הרופא ונעץ ברבי דניאל מבטים ממושכים. רבי דניאל לא חדל ממחשבותיו. על פניו שכן אור יקרות. הרופא חזר לתנועותיו ביתר שאת. גופו החל להרטיט ולשונו פצחה במסכת לחשים. ידיו נעו בפתאומיות כלפי מעלה, כאילו אוספות רוח ממקור נעלם, ואחר שבו וירדו באיטיות לעבר ראשו של רבי דניאל, כאילו מאצילות עליו את הרוח שנאסף. גופו של הרופא התפתל אנה ואנה כטובע אוחז בקש עד שהוא צנח על כיסא סמוך כשפיו נמלטת זעקה: אוי!!!... הוא חזר להסתכל על רבי דניאל במבט זועף ומאשים. תוכל לומר לי על מה אתה חושב???

רבי דניאל השיב ברוגע: אני חושב: אין עוד מלבדו!!! שבורא העולם, אור האין סוף, הוא אחד יחיד ומיוחד וחוץ ממנו אין כלום!...

לא טוב! לא טוב! רטן הרופא וגוו הזקף קימעה. אם תרצה שאעזור לך תצטרך לחדול מהמחשבות הללו ולהתמסר אלי. להתבטל אלי. אתה מבין? אוי כמה שרבי דניאל הבין. הוא זינק מהכיסא ופרץ החוצה בצעדי ריקוד. הרופא ועוזרו הביטו אחריו בעיניים קמות, וקולטים בדרך הכואבת שיש כוח מעל כל הכוחות. השמש שכבר נטתה אל פאתי מערב, הזכירה לרבי דניאל כי הגיעה שעת המנחה. הוא מיהר לצאת מהכפר המשוקץ ועמד להתפלל בין עצי השדה. עיניו נישאו השמימה והמילים הקדושות פרצו מפיו בהתלהבות אדירה: אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה... גדול ה' ומהולל מאוד ולגדולתו אין חקר!...

תיבות התפילה התערבבו עם מילים נרגשות באידיש שהתגלגלו מפיו ועם דמעות שזלגו ללא מעצורים. במה אודה לך אבי שבשמים על שזיכית אותי לגלות את אמיתות ייחודך כאן בעמקי שאול?

"ויהי בעלות המנחה, וייגש אליהו הנביא ויאמר, ה' אלוקי אברהם יצחק וישראל, היום ייוודע כי אתה אלוקים בישראל, ואני עבדך, ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה, ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלוקים ואתה הסיבות את לבם אחורנית, ותפל אש ה' ותאכל את העולה... וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו, ה' הוא האלוקים! ה' הוא האלוקים!"... (מלכים א' י"ח, ל"ו-ל"ט).

וכך העיד רבי דניאל על עצמו: "והתפללתי תפילת מנחה מתוך התעוררות והתרוממות הנפש שאפילו בתפילת נעילה ביוה"כ לא זכיתי לזה, ולוואי שאזכה להרגיש זאת עוד פעם בימי חיי!"...

הסיפור הנורא והמסעיר עשה לו כנפיים בכל רחבי העולם ועורר רבים לתשובה ולאמונה פשוטה בהשי"ת הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיבא.

רבי דניאל עצמו שב אל ביתו שבירושלים עיר הקודש וכתב את דבר המעשה הנורא בזיכרונותיו, כשהוא מסיים: "ומאז ועד עתה ב"ה, אין יום שלא היו לי יסורים ל"ע... הקב"ה יחזק את כוחי ומוחי לעבודתו יתברך..."

(גליון קנין תורה)

זריזות לעשיית מצוה

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"אבני שהם ואבני מילואים" שואל רבינו אור החיים הקדוש, למה ראתה התורה לסדר את אבני השהם ואבני המילואים לבסוף לאחר רשימת כל נדבות המשכן?

ומיישב זאת הואיל והנשיאים הביאו אותם באחרונה, לאחר שבני ישראל התנדבו את כל הדרוש למשכן. ואמרו (במדב"ר פי"ב) שה' הקפיד על זה, ולכן החסיר אות אחת משמם וכתב "והנשיאם" חסר יו"ד, והיא הסיבה שנכתבו כאן באחרונה. ומכאן ניתן ללמוד, על חשיבות עשיית המצוה בזמנה, וכל הזריז הרי זה משובח. והגם שיביא דבר גדול יותר או מעולה יותר, העצלות בעשיית המצוה מורידה את מעלת המצוה.

ויתירה מזו, שהרי הנשיאים התכוונו לטובה, באמרם אנו נמתין עד שיביאו כל ישראל את נדבתם, כדי להביא ולהשלים את כל הנחסר מהם. ואם היה נחסר הרבה, היו מקיימים את מוצא פיהם. ואפילו הכי נענשו ונחסר להם אות משמם, להורות על פגם בעשיית המצוה, והיה עליהם להביא תחילה דבר מה, ואח"כ אם ירצו ישלימו את החסר. ואולי אפשר לבאר יותר לעומק, שהפגם של הנשיאים היה, שלא ידעו לשער את גודל מעלת ישראל, עד כמה היה רצונם עז לבניית המשכן וכליו, שהיה צריך לעצור אותם מלהביא עוד נדבה.

עוד מיישב רבינו, ע"פ מה שאמרו (יומא סט.) שמותר ליהנות מבגדי כהונה, ומשמע שאין בהן מעילה. ולכן מן הראוי לסדר י"א דברים הראשונים, הבאים לצרכי המשכן שיש בהן דין מעילה. ואחר מכן את אבני השוהם ואת אבני המילואים, שאין בהן צורך אלא לבגדי כהונה, שאין בהן דין מעילה.

עוד מיישב רבינו, ע"פ מה שאמרו (יומא עה.) שהעננים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים, א"כ הביאו אותם משולחנו של ה', בלא טורח ויגיעה וחסרון כיס. על כן סדרן לאחר נדבת בני ישראל י"א דברים שיש בהן טורח וחסרון כיס. וזאת ללמדנו שמעולה מצוה הבאה ע"י טורח אדם ויש בה חסרון כיס, יותר ממצוה שאין בה חסרון כיס ובאה מוכנה מלן השמים.

פורים בקהילה היהודית בטוניס

ביהדות תוניסיה היו מתכוננים לחג הפורים במשך שבוע. הילדים היו יוצרים דמויות של המן ובניו ותולים אותם על עץ כשלאחר קריאת המגילה היו גם שורפים אותם באש כשהם צועקים "ארור המן וברוך מרדכי". מרים גז-אביגל בעדות אישית על מנהגי חג הפורים של יוצאי תוניסיה: חג הפורים, כפי שנהגנו לחוג אותו, הוא מזיגה של ישן וחדש הדרים בכפיפה אחת. מצד אחד, המשכנו לשמור על מסורות הקהילה התוניסאית, שכללה מנהגים קדומים ומאידך קלטנו את מנהגי ארץ ישראל שברובם הם מנהגי יהודי אירופה.

חג פורים בקהילתנו, נסב סביב שישה מרכיבים שכולם הסבו שובבות ושמחה: ההכנות המיוחדות לחג, הכנת הדמויות קריאת המגילה, קבלת ה'פורים', משחקי הגורן וסעודת מרדכי. ההכנות לחג הפורים היו רבות מאוד ונמשכו כשבוע ימים, נשות המשפחה תרו אחר מצרכים רבים שחלקם נדירים, על מנת להכין את כל ממתקי חג מגוונים, שכללו לא פחות מ-7-8 סוגים והעיקריים שבהם הם שושנים מיוחדים מבצק-היא הדבלה ועוגות מסולת ותמרים- הם המקרוד. מספר נשים שאצלם התקיימו משחקי הגורן, דאגו לרכוש כלי בית יפים ומגוונים וכל מני חפצי נוי מחרסינה מבעוד מועד. הגברים הזדרזו לבדוק את המגילות שלא ימצא בהם פגם ובד בבד סייעו לילדים לקושש קש ולמצוא נגריות שמוכנים לתרום נסורת.

הילדים כיתתו את רגליהם מנגריה לנגריה כדי למצוא נסורת וחיפשו קש מסוגים שונים, כדי למלא את הדמויות שנתפרו מבעוד מועד, מבד יוטה שסימלו את המן-הוא הדמות הגדולה ועשרת בניו הם עשר דמויות מוקטנות. בהתקרב החג, כל הרחוב התמלא בריחות אפיה, האבות והילדים התרכזו בהשלמת תפירת המן ועשרת בניו, ובהכנת תורן גבוהה לתליית הצלמיות והכנתם לאירוע המרכזי, הוא שריפתם. בבוקרו של ערב החג, השכימו הילדים לשריפת המן. העץ שהוכן מבעוד מועד הוצב במרכז השכונה עליו נתלו הדמויות. במרכז נתלתה הדמות הגדולה ומשני עבריה חמש דמויות מוקטנות מכל צד. הילדים הקיפו את הדמויות ולידם נצמדו מבוגרים ששמרו על בטיחות הילדים. בהינתן האות, הותז חומר דליק והוצתו המן ועשרת ילדיו, וכל הילדים צעקו במקהלה 'ארור המן וברוך מרדכי'.

ליל פורים הגיע ואיתו השמחה הגדולה שאפפה את כל השכונה. הבית התמלא בכעשר סלסילות מגוונות מלאות דברי מתיקה. הילדים שאימצו את מנהג התחפושות הנהוג בישראל עטו עליהם את בגדי התחפושת, יחד עם אבותיהם הלכו לבית הכנסת לתפילה חגיגית ושמיעת קריאת המגילה והנשים חלקן הלכו גם הן לבית הכנסת וחלקן המתינו בבית לשמיעת קריאת המגילה בחיק המשפחה. בוקרו של יום פורים היה מלא וגדוש עד כי האישים נראו נחפזים ממקום למקום על מנת להספיק את כל המשימות. הבוקר נפתח בלבישת התחפושות הליכה לבית הכנסת ושמיעת קריאת המגילה. בבית הכנסת התקיים טקס מיוחד בו תרמו את מחצית השקל. כל משפחה תרמה מחצית השקל עבור כל הזכרים המשפחה - זכר למחצית השקל שהיה נהוג בימי המקדש- זהו מנהג שנמשך מימי בית ראשון. חישוב מחצית השקל הוערך לפי שער אונקיית מתכת הכסף, על כן הסכום היה משתנה משנה לשנה. את כל התרומות הפקידו בידי ראש הקהילה במטרה לרכוש מצות ומצרכים שונים עבור משפחות שהפרוטה אינה מצויה בכיסם. לאחר סיום קריאת המגילה בבית הכנסת ובבתים מרכזיים שאליהם התקבצו נשים שלא הגיעו לבית הכנסת, ניתן היה לראות את הילדים מצפים בכיליון עיניים 'לפורים' שלהם כך כונו מעות פורים שחולקו לילדים.

ה'פורים' ומשלוח המנות שימשו בערבוביה, כאשר הגיעו קרובי משפחה לתת את משלוח המנות הם גם נתנו את ה'פורים' לילדים ולשמחת הילדים לא היה גבול. בשלב הבא נראו במרכזי השכונות מעגלים מעגלים של נשים וילדים המשחקים את משחק הגורן- שהוא שבוש של המילה גורל.

במרכז המעגל ישבה אישה שהכריזה על החפץ שעליו היא עושה את הגורן. כגון: סט כוסות, בובה מהודרת, בובת חרסינה וכדומה. לאחר מכן היא גם הכריזה על המטבע אותו יש לשלם. לאחר שהיא זיהתה מי ומי המשחקים, היא חפנה בידה חופן קטניות כגון: חומוסים או שעועית, וכך, היא זרקה לכל משתתף קטניה אחת ואמרה כתתק - כלומר קח לך. הזוכה המאושר היה מי שמקבל את הקטניה האחרונה. בו בזמן פורץ פרץ של שמחה, ושוב מתחיל המשחק מחדש. לעת ערב חוזרים המורווחים כשידיהם עמוסות לעייפה וחיוך מרוח על פניהם. לעת ערב, לפני השקיעה כולם הקפידו לחזור לחיק המשפחה לסעוד את סעודת מרדכי כשהם עייפים ומותשים אך מרוצים.

(מרים גז-אביגל היא יו"ר מועצת הנשים בהתאחדות עולי תוניסיה)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net